



สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



การศึกษา  
และความเป็น  
ครูไทย

ธราญา จิตรชญาวณิช





# การศึกษา และความเป็นครูไทย

ธราญา จิตรชนาวณิช

SCAN

เลขทะเบียน	<b>M</b> 0151134
วันลงทะเบียน	<b>9</b> ก.ย. 2560 370.9593
เลขเรียกหนังสือ	ธ 3617 2560



สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
2560

290.-

# ธราญา จิตรชญาวัฒน์

การศึกษา: ความเป็นครูไทย / ธราญา จิตรชญาวัฒน์

1. การศึกษา -- ไทย. 2. ครู -- ไทย.

371.1

ISBN: 978-974-03-3567-2

สพค. 2111



มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์  
www.ChulaPress.com  
Knowledge to All

ลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 1,300 เล่ม พ.ศ. 2560

การคัดลอกและการเปลี่ยนแปลงหนังสือเล่มนี้ไม่ทำรูปแบบใดทั้งสิ้น

ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์, สำนักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ผู้จัดทำหมาย** ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

**สาขา**

สาขาพระเกี้ยว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2 โทรสาร 0-2254-9495

ม.นครสวรรค์ โทร. 0-5526-0162-4 โทรสาร 0-5526-0165

ม.เทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4421-6131-4 โทรสาร 0-4421-6135

ม.บูรพา จ.ชลบุรี โทร. 0-3839-4855-9 โทรสาร 0-3839-3239

โรงเรียนนายร้อย จปร. จ.นครนายก โทร. 0-3739-3028 โทรสาร 0-3739-3023

ม.พะเยา จ.พะเยา โทร. 0-5416-6792-800 โทรสาร 0-5416-6798

จัตุรัสจามจุรี (CHAMCHURI SQUARE) ชั้น 4 โทร. 0-2160-5301-2 โทรสาร 0-2160-5304

ริชมารีเบคส์ (แยกนคราย) โทร. 0-2950-5408-9 โทรสาร 0-2950-5405

ม.เทคโนโลยีราชมงคลธัญธานี จ.นครนายก โทร. 0-4492-2662-3 โทรสาร 0-4492-2664

มือถือ 08-6392-7755

Call Center (จัดส่งทั่วประเทศ) โทร. 0-2255-4433 <http://www.chulabook.com>

และเครือข่าย

ร้านค้า, หนังสือเข้าชั้นเรียน ติดต่อแผนกขายส่ง สาขารัตนอินทร์ (แยกนคราย) โทร. 0-2950-5408-9 โทรสาร 0-2950-5405

มีจำหน่ายที่ ร้านซี.อี.ดีทุกสาขา ร้านขายอินเทอร์เน็ตทุกสาขา และร้านหนังสือชั้นนำทั่วประเทศ

กองบรรณาธิการ : วนิชฐา กิตติคุณ

พิสูจน์อักษร : บุญฤดีลา บุญเปี่ยม

ออกแบบปกและรูปเล่ม : I Can Do

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [6008-057]

โทร. 0-2218-3548-50 โทรสาร 0-2218-3551

[www.cuprint.chula.ac.th](http://www.cuprint.chula.ac.th)

# คำนำ

การศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับมวลมนุษยชาติ ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างความสำเร็จให้กับทุกชีวิต นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นหัวใจสำคัญของทุกองค์การแห่งการพัฒนาประเทศ ให้มีความเจริญก้าวหน้า บุคคลที่มีบทบาทสำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดการศึกษามากที่สุด คือครูหรือผู้สอน ประเทศใดที่มีครูที่มีคุณภาพย่อมแสดงถึงการมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการจะพัฒนาเด็ก เยาวชน และคนในชาติให้มีคุณภาพต่อไป ทั้งนี้ การจะประกอบวิชาชีพครูให้ประสบความสำเร็จ และสามารถสร้างสรรค์พัฒนาลูกศิษย์ให้เป็นคนที่มีคุณภาพ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญหลายประการด้วยกัน โดยเฉพาะความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพครู

ผู้เขียนมีความตั้งใจในการเขียนหนังสือเรื่อง การศึกษาและความเป็นครูไทยเล่มนี้ขึ้นมา โดยศึกษาค้นคว้าความรู้ต่าง ๆ จากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ งานวิจัย ประสบการณ์ ในการสอนและการทำงานมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ เพื่อก่อประโยชน์ให้แก่วงการศึกษาด้วยเหตุผลที่สำคัญ 3 ประการคือ ประการแรกเพื่อใช้เป็นหนังสือเรียนประกอบการสอนวิชาการศึกษาและความเป็นครูไทย ซึ่งผู้เขียนมีโอกาสดำเนินการสอนในรายวิชานี้มาประมาณ 15 ปี และได้มีการปรับปรุงเนื้อหาในหนังสือให้มีความทันสมัยน่าสนใจมาหลายครั้งตามคำแนะนำของเพื่อน อาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิจากคุรุสภา สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนักศึกษา ประการที่สองเพื่อก่อประโยชน์ให้ครู อาจารย์ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา นิสิต นักศึกษาได้ศึกษาเรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้ของคุรุสภา กำหนดไว้ โดยสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบวิชาชีพครูได้ ประการที่สาม เพื่อนำความรู้ความสามารถที่สะสมมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์พัฒนาคน สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ตามปณิธานที่ตนมุ่งมั่นในการทำความดีถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

เนื้อหาในหนังสือโดยภาพรวมได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ประกอบด้วยบทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาไทย บทที่ 2 การศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการคิด บทที่ 3 การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเนื้อหาทั้ง 3 บท เป็นการนำเสนอภาพรวมของวงการจัดการศึกษาไทย โดยเริ่มบุพื้นฐานมาตั้งแต่การจัดการศึกษาไทยในแต่ละสมัยมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งการนำปรัชญา ทฤษฎีการศึกษา ทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา จากนั้นเชื่อมโยงมาสู่การจัดการศึกษาไทยในปัจจุบันหรือยุคศตวรรษที่ 21 ที่จะต้องเน้นการจัดการ

ศึกษาให้สามารถพัฒนาผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดเพื่อเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการที่จะนำไปสู่การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน ส่วนเนื้อหาตอนที่ 2 ประกอบด้วย บทที่ 4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู บทที่ 5 บทบาทหน้าที่ สภาพงานครู บทที่ 6 ลักษณะของครูที่ดี บทที่ 7 คุณธรรม จริยธรรมสำหรับวิชาชีพครู บทที่ 8 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และจิตวิญญาณความเป็นครู บทที่ 9 การพัฒนาบุคลิกภาพ การเป็นแบบอย่างที่ดีในวิชาชีพครู บทที่ 10 การสร้างความก้าวหน้าและพัฒนาวิชาชีพครู เป็นการนำเสนอเนื้อหาภาพรวมเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกอบวิชาชีพครูจะมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแค่เพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอในการจะประกอบวิชาชีพครูให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพครูจำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความเป็นครูเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่อยู่ในตอนที่ 2 เพื่อจะได้นำไปประพฤติปฏิบัติในการเป็นครูที่ดีหรือครูมืออาชีพ รวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านี้ในการประกอบวิชาชีพครูให้มีประสิทธิภาพ

คุณความดีของหนังสือเล่มนี้ถ้ามีประโยชน์แก่ผู้อ่านอยู่บ้าง ผู้เขียนขอโน้มเป็นเครื่องสักการบูชาคุณความดีของครูผู้ยิ่งใหญ่ในชีวิตของผู้เขียน ได้แก่ บิดา มารดา อันเป็นที่เคารพ รัก ครู และบูรพาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ รวมทั้งผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าของผลงานที่ได้นำมาให้อย่างยิ่งในการเขียนหนังสือเล่มนี้เป็นอย่างสูง

ธราญา จิตรชญาวัฒน์

# สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

บทที่ 1	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาไทย.....	1
	การจัดการศึกษาไทย.....	2
	ปัญหาของการศึกษาไทยและแนวทางแก้ไข.....	7
	การนำปรัชญา แนวคิดทฤษฎีการศึกษามาใช้ในการจัดการศึกษา.....	11
	ทฤษฎีการศึกษา.....	18
	ทฤษฎีการเรียนรู้.....	20
	การประยุกต์ใช้ปรัชญา ทฤษฎีการศึกษา และทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนา สถานศึกษา.....	29
	สรุป.....	30
บทที่ 2	การศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการคิด.....	33
	ความหมายของการคิด.....	34
	ประโยชน์ของการคิด.....	35
	การศึกษาเพื่อพัฒนาการคิด.....	36
	การคิดวิเคราะห์.....	37
	การคิดสังเคราะห์.....	44
	การคิดสร้างสรรค์.....	50
	การคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	56
	สรุป.....	62
บทที่ 3	การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	63
	ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	64
	แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	65
	แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	66

## สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
แนวทางการจัดการศึกษาที่ลดการพึ่งพิงที่ยั่งยืน.....	74
สรุป.....	85
<b>บทที่ 4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู.....</b>	<b>87</b>
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2546 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 .....	88
พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545.....	100
พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 .....	101
ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556.....	103
ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556.....	106
ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษา.....	107
สรุป.....	109
<b>บทที่ 5 บทบาทหน้าที่ สภาพงานครู.....</b>	<b>111</b>
ความหมายของคำว่า "ครู" และ "อาจารย์".....	112
ความสำคัญของครูและอาจารย์.....	115
บทบาทของครูตามสมญานามที่ได้รับ.....	117
บทบาทหน้าที่ของครูและอาจารย์.....	119
บทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา.....	127
สภาพงานครู.....	128
สภาพงานอาจารย์.....	132
สรุป.....	134
<b>บทที่ 6 ลักษณะของครูที่ดี.....</b>	<b>135</b>
ลักษณะครูที่ดีตามพระราชดำรัส.....	136
ลักษณะครูที่ดีตามหลักพุทธศาสนา.....	137
ลักษณะครูที่ดีของตะวันตก.....	139
ลักษณะครูที่ดีของนักเรียน.....	142

# สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ลักษณะครูที่ดีของนักศึกษา.....	143
ลักษณะครูที่ดีของกระทรวงศึกษาธิการ.....	144
ลักษณะครูที่ดีจากผลการศึกษาวิจัย.....	147
ลักษณะที่ดีของครูมืออาชีพ.....	148
ลักษณะครูที่ดีในศตวรรษที่ 21.....	149
สรุป.....	154
<b>บทที่ 7 คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ สำหรับวิชาชีพครู.....</b>	<b>155</b>
คุณธรรม จริยธรรม.....	156
ความหมายของคุณธรรม.....	156
ความหมายของจริยธรรม.....	157
ความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม.....	158
คุณธรรม จริยธรรมโดยทั่วไปสำหรับอาชีพครู.....	159
คุณธรรม จริยธรรมของครูตามหลักพุทธธรรม.....	160
คุณธรรม จริยธรรมของครูตามหลักธรรมมาฆบูชา.....	166
คุณธรรม จริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู.....	171
สรุป.....	177
<b>บทที่ 8 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และจิตวิญญาณความเป็นครู.....</b>	<b>179</b>
การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และจิตวิญญาณความเป็นครู.....	180
แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และจิตวิญญาณความเป็นครู.....	181
สรุป.....	204
<b>บทที่ 9 การพัฒนาบุคลิกภาพการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิชาชีพครู.....</b>	<b>205</b>
ความหมายของบุคลิกภาพ.....	206
องค์ประกอบของบุคลิกภาพ.....	207
ปัจจัยที่มีผลต่อบุคลิกภาพ.....	208
ความสำคัญทางบุคลิกภาพ.....	209



## สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บุคลิกภาพและการเป็นแบบอย่างที่ดีของครู.....	212
กระบวนการในการพัฒนาบุคลิกภาพ.....	215
การพัฒนาบุคลิกภาพและการเป็นแบบอย่างที่ดีของครู.....	218
<b>สรุป.....</b>	<b>222</b>
<b>บทที่ 10 การสร้างความก้าวหน้าและพัฒนาวิชาชีพครู.....</b>	<b>223</b>
การสร้างความก้าวหน้าและพัฒนาวิชาชีพครู.....	224
ความสำคัญของการสร้างความก้าวหน้าและพัฒนาวิชาชีพครู.....	224
แนวทางการสร้างความก้าวหน้าและพัฒนาวิชาชีพครู.....	225
การแสวงหาและเลือกใช้ข้อมูลข่าวสารความรู้.....	229
การจัดการความรู้.....	232
การจัดการความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครู.....	239
<b>สรุป.....</b>	<b>245</b>
<b>บรรณานุกรม.....</b>	<b>247</b>
<b>ประวัติผู้เขียน.....</b>	<b>253</b>



## ปณิธานของครู

ครูเป็นอาชีพที่เสียสละมาแต่บรรพบุรุษมาเป็นอย่างยิ่ง เพราะครูคือผู้ให้ ผู้สร้าง สรรค์แต่สิ่งที่ดีงามเพื่อพัฒนาลูกศิษย์ สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า งานในหน้าที่ครูเป็นภาระที่หนักและยิ่งใหญ่ เพราะต้องรับผิดชอบหลายหน้าที่ที่หลายบทบาทด้วยกัน ต้องอาศัยพลังความคิด พลังกายที่แข็งแรง พลังใจที่เข้มแข็ง และหัวใจที่มุ่งมั่นเต็มเปี่ยมไป ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู จึงจะทำให้ครูสามารถทำทุกหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุขในอาชีพที่ทำโดยไม่มีคำว่าท้อแท้เมื่อเห็นความสำเร็จและความเจริญงอกงามของลูกศิษย์

ธราญา จิตรขณาวณิช

